

"...

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Mahkeme'nin başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

"Prof. Dr. Fethi İdiman tarafından, 9 Eylül Üniversitesi'ne yapılacak rektör ataması için Cumhurbaşkanı'na sunulan "Rektör adaylarının belirlenmesine" ilişkin Yükseköğretim Kurulu kararının iptali isteğiyle açılan davada; sözkonusu aday belirleme işleminin dayanağı olan 2547 sayılı Yasa'nın 13/a maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu öne sürüldüğünden, 2949 sayılı Yasa'nın 28. maddesi uyarınca dava dosyası incelendi;

2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 13/a maddesinde; "Devlet Üniversitelerinde rektör, profesör akademik ünvanına sahip kişiler arasından görevdeki rektörün çağrısı ile toplanacak üniversite öğretim üyeleri tarafından seçilecek adaylar arasından Cumhurbaşkanınca atanır. Rektörün görev süresi dört yıldır. Süresi sona erenler aynı yöntemle yeniden atanabilirler. Ancak iki dönemden fazla rektörlük yapılamaz. Rektör, üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü tüzelkişiliğini temsil eder. Rektör adayı seçimleri gizli oyla yapılır. Oy veren her öğretim üyesi oy pusulasına yalnız bir isim yazabilir. Birinci toplantıda öğretim üyelerinin en az yarısının hazır bulunması şarttır. Bu sağlanamadığı takdirde toplantı 48 saat ertelenir ve nisap aranmaksızın seçime geçilir. Bu toplantıda en çok oy alan altı kişi aday olarak seçilmiş sayılır, bunlardan Yükseköğretim Kurulunun seçeceği üç kişi atanmak üzere Cumhurbaşkanına sunulur. Vakıflarca kurulan üniversitelerde rektör adaylarının seçimi ve rektörün atanması ilgili mütevellî heyet tarafından yapılır." hükmü yer almaktadır.

Anılan maddenin Anayasa'ya aykırılığı sorununun incelenebilmesi için, öncelikle Yükseköğretim kurumlarının devlet yapısı içindeki yeri, görevleri, yönetim organları, görev ve yetkileri ile bu yetkilerin kullanılmasındaki sınırların ortaya konulması, sonra da anılan yetkilerin, Cumhurbaşkanına tanınan Anayasal yetkilerle karşılaştırılması gerekmektedir.

Hizmet yönünden yönetim kuruluşları arasında yer alan, bu haliyle devletin merkez teşkilatı dışında bulunan üniversiteler, bilimsel özerkliğe sahip, çağdaş eğitim ve öğretim esaslarına dayalı bir düzen içinde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak üzere kurulan kamu tüzelkişilikleridir. Nitekim, Anayasa'nın 130. maddesinde de, anılan genel niteliklere yer verilmiştir.

Üniversiteler ile bağlı kuruluşların düzenli ve verimli çalışmasının sağlanmasında, bilimsel faaliyetlerin Anayasa'da belirtilen amaçlar doğrultusunda yürütülmesinde, bilimsel ve idari gözetim ve denetim ile üniversiteler ve yükseköğretim üst kuruluşları arasında iletişimin gerçekleştirilmesinde birinci derecede yetkili ve sorumlu bulunan rektörlerin seçimi ve atanması da, yine Anayasa'nın 130. ve 2547 sayılı Yasa'nın 13. maddesinde düzenlenmiştir.

Hukuki süreç gözönüne alındığında, 2547 sayılı Yasa'nın yürürlüğe giren ilk halinde, rektörlerin, Yükseköğretim Kurulu'nun önereceği (4) kişi arasından Cumhurbaşkanınca atanacağı, önerilenlerin atanmadığı ve yeni aday gösterilmediği hallerde, Cumhurbaşkanınca doğrudan atama yapılacağı hükme bağlanmış iken, madde, 1.7.1992 günlü, 3826 sayılı Kanunla değiştirilerek, "üniversitede öğretim üyeleri tarafından yapılan oylamada, en çok oyu alan (6) aday arasından, Yükseköğretim Kurulunun seçeceği (3) kişinin, atanmak üzere Cumhurbaşkanına bildirilmesi" şeklinde düzenlenmiştir.

Sözkonusu düzenleme ile, üniversitenin yönetiminde birinci derecede yetkili ve sorumlu olan rektörün atanması, üniversite öğretim üyelerinin demokratik seçimine bağlanmakla birlikte, oylamayla belirlenen adaylar arasından, Yükseköğretim Kurulunca yeni bir seçim yapılarak, aday sayısının (3)'e indirilmesi ve Cumhurbaşkanınca atama yapılmak üzere, belirlenen 3 adayın isminin sunulması yolu benimsenmiştir.

Yükseköğretim Kurulu'nun görevlerinin belirlendiği, Anayasa'nın 131. maddesinde ise, Kurulun genel görevinin, yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek ve bilimsel faaliyetleri yönlendirmek olduğu, bu genel göreve ilişkin görev, yetki, sorumluluk ve çalışma esaslarının kanunla düzenleneceği belirtilmektedir.

Sorunun, yasal gelişim süreci dikkate alınarak değerlendirilmesinden, atama yapmak üzere Cumhurbaşkanına sunulacak rektör adaylarının belirlenmesinden, üniversite öğretim üyelerinin demokratik katılımının sağlanmasının, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen "demokratik toplum düzeninin gerekleri"ne daha uygun düştüğünde kuşku bulunmamaktadır. Üniversite öğretim üyelerince yapılan seçimlerin sonuçlarının Yükseköğretim Kurulu'na yeniden değerlendirmeye alınması ve adeta önceki seçim sonuçlarını yok sayacak nitelikte yeniden seçim yapılarak, aday sayısının (3)'e indirilmesi, öğretim üyelerine tanınan seçim hakkının ortadan kaldırılmasına yol açtığı, hatta, ilk seçimi anlamsız kıldığı gibi, kurulca yapılan bu seçimin Anayasa'nın 131. maddesinde yeralmayan bir yetkinin kullanılması niteliğinde olduğu da açıktır. Bir başka deyişle, 2547 sayılı Yasa'nın 13/a maddesiyle Yükseköğretim Kurulu'na tanınan "aday sayısını 3'e indirme" yetkisi, Anayasa'nın 131. maddesinde yer alan, Yükseköğretim Kurulu'nun genel planlama, düzenleme, yönetme, denetleme ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirme yetkisinin dışında ve anılan yetkiyi aşar nitelikte bir yetkidir.

Öte yandan Anayasa'nın 13. maddesinde, temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamaların, demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamayacağı belirtilmektedir.

Yasal gelişim ile, rektör adaylarının belirlenmesinde, üniversite öğretim üyelerinin oylarına başvurulması yoluyla, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir gelişim yaşanmakla birlikte, tanınan seçim hakkının, sınırlı sayıda üyeden oluşan Yükseköğretim Kurulu üyelerince yeniden değerlendirilmesi, hatta, ilk seçimi anlamsız kılması, yukarıya alınan Anayasa hükmündeki "demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı sınırlama" niteliğinde olup, düzenlemenin bu haliyle de Anayasa aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

Anayasa'ya aykırılık sorununun, Cumhurbaşkanına tanınan yetkiler yönünden değerlendirilmesine gelince;

Cumhurbaşkanı'nın görev ve yetkilerinin belirlendiği Anayasa'nın 104. maddesinde, "Üniversite rektörlerini seçmek" Cumhurbaşkanının görevleri arasında sayılmış, 130. maddede ise, "Kanunun belirlediği usul ve esaslara göre, rektörler Cumhurbaşkanınca ... seçilir ve atanır." hükmüne yer verilmiştir.

Görüldüğü üzere, rektörlerin belirlenmesiyle ilgili olarak Cumhurbaşkanına tanınan yetki, "Seçim ve atama" yetkisidir. Tek başına yaptığı işlemler yönünden sorumsuzluğu bulunan ve anılan işlemlere karşı yargı yolunun kapalı bulunduğu Cumhurbaşkanına tanınan bu "seçim ve atama" yetkisinin sınırlandırılmayacağı veya yalnızca Anayasa'yla sınırlandırılabilmesi tartışmasızdır. Zira, Anayasa'nın 6. maddesinde, "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz." açık hükmü yeralmaktadır.

Buna göre, Cumhurbaşkanına tanınan, rektörleri "seçim" yetkisinin, Yükseköğretim Kurulunca yapılan bir başka seçim ile (3)'e indirilmesi suretiyle sınırlandırıldığı, sözkonusu sınırlandırmaya ilişkin Anayasa'da herhangi bir açık hüküm bulunmadığı, bu haliyle, Anayasa'da yer almayan bir yetkinin, Kanunla Yükseköğretim Kurulu'na tanındığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Her ne kadar, Anayasa'nın 130. maddesinde, rektörlerin "Kanunun belirlediği usul ve esaslar" çerçevesinde Cumhurbaşkanınca atanacağı belirtilmekte ise de, sözkonusu, kanunla belirlenecek usul ve esasların; rektör adaylarının nitelikleri, aday olabilme şartları, oy kullanacakların nitelikleri, seçimlerin yapılış şekli ve seçim süreleri gibi usul ve esaslar olarak anlaşılması gerektiği, anılan ifadenin sınırsız bir kanuni düzenlemeye atıf olarak nitelendirilmemesi gerektiği açıktır. Aksi düşüncenin, Cumhurbaşkanınca yapılacak "seçim ve atama" yetkisinin özüne zarar vereceğinde kuşku bulunmamaktadır.

Bu genel açıklamalar ışığında; 2547 sayılı Yasa'nın 13/a maddesinde yer alan "...bunlardan Yükseköğretim Kurulu'nun seçeceği üç kişi..." ibaresinin,

- 1- Cumhurbaşkanına tanınan seçim ve atama yetkisinin sınırlandırılması,
- 2- Yükseköğretim Kurulu'na Anayasa'da yer almayan genel görev ve yetkilerini aşar nitelikte yetkiler tanınması,
- 3- Öğretim üyelerine tanınan demokratik hakların sınırlandırılması,

Yönlerinden T.C. Anayasası'nın 13., 104., 130. ve 131. maddelerine aykırı olduğu sonucuna varılarak, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28/2. maddesi uyarınca, Anayasa'ya aykırılık hakkında karar verilmek üzere, dosyada bulunan belgelerin onaylı örnekleriyle birlikte Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na gönderilmesine, 7.11.2000 tarihinde oybirliği ile karar verildi.""